

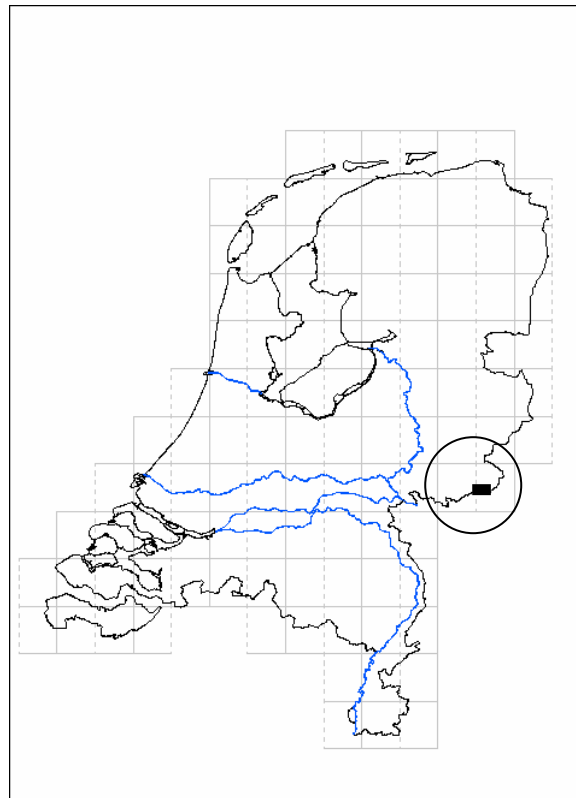
Steenuilen tellen in Meddo en Huppel

Ronald van Harxen

Inleiding

Sinds 2003 tel ik in het kader van het monitoringproject van SOVON (zie ook van Turnhout en van Dijk 2003) Steenuilen in twee aanliggende deelgebiedjes in Meddo en Huppel (figuur 1). Beide telgebiedjes beslaan een oppervlakte van 6 km² en worden integraal geteld. De telmethode staat beschreven in de Handleiding Steenuilonderzoek (Bloem et al. 2001) en komt er op neer dat op verspreid door het telgebied op diverse plekken de territoriumroep van het mannetje ten gehore wordt gebracht. De afspeelpunten zijn zodanig gekozen dat het gehele telgebied bestreken wordt. Op grond van vaste criteria wordt een terugroepend mannetje als territorium ingetekend.

Het telgebied Meddo ligt grotendeel ten oosten van het dorp Meddo, is betrekkelijk kleinschalig van karakter en telt vele kleine essen en kampen. Het noordelijk deel ligt op de overgang naar het heideontginningslandschap van het Meddose veld en is opener van karakter. Het telgebied Huppel grenst aan de oostgrens van Meddo en kent een vergelijkbare landschapsstructuur. In het noorden ervan liggen de naaldboscomplexen van het Notarisbos en het Armenbos. De beide telgebiedjes zijn bezaaid met verspreid liggende boerderijen die overigens lang niet allemaal nog als boerenbedrijf in gebruik zijn. Met zo'n 150 erven bedraagt de gemiddelde boerderijdichtheid 12,5 per 100 hectare. De boerderijen en woonerven zijn regelmatig over het gebied verspreid, alleen in het jonge ontginningslandschap is de boerderijdichtheid geringer. In de twee kilometerhokken in het noorden van Huppel komen beduidend minder boerderijen voor (slechts 3 per 100 ha)

Figuur 1 Ligging van de telgebiedjes

Aantallen en dichtheden

De inventarisatie van 2003 leverde 15 territoria op voor het telgebied Meddo en 10 voor Huppel. In 2004 werden in Meddo 14 territoria vastgesteld en 14 in Huppel. In 2005 werden maar liefst 19 territoria in Meddo geteld tegen 16 in Huppel.

Figuur 2: aantallen en dichtheden per telgebied in 2003, 2004 en 2005
Dichtheden in aantal per 100 ha

Steenuil territoria	Aantallen			Dichtheden		
	2003	2004	2005	2003	2004	2005
Meddo	15	14	19	2,5	2,33	3,17
Huppel	10	14	16	1,67	2,33	2,67
Beide gebieden	25	28	35	2,08	2,33	2,92

De gemiddelde dichtheid in de drie jaren bedroeg aldus voor beide gebiedjes samen 2,45 territoria per 100 ha. (zie figuur 2) Landelijk gezien zijn dit hoge dichtheden die tegenwoordig maar op weinig plekken in Nederland gehaald worden (Groen et al 2003). De dichtheden zijn vergelijkbaar met die van de beste gebieden rond Lichtenvoorde en Aalten in de jaren tachtig (van Harxen & Wassink 1986). Voor Winterswijkse begrippen zijn de aantallen hoog. Reeds in 1977 werd geconstateerd dat het ruilverkavelingsgebied Winterswijk-west, waarbinnen beide telgebiedjes liggen 75% van de Winterswijkse populatie herbergde (Vogelwerkgroep Winterswijk 1977). In het toen onderzochte gebied werden 93 territoria vastgesteld op 8385 ha. (1,11 / 100 ha.) tegen een gemiddelde dichtheid van 0,87 paar per 100 ha voor heel Winterswijk (Vogelwerkgroep Zuidoost Achterhoek 1985). Daarmee nemen de telgebiedjes Meddo en Huppel zowel binnen Winterswijk als het toenmalige ruilverkavelingsgebied Winterswijk-west een bijzondere positie in. Het is mogelijk dat de grotere onderzoeksintensiteit in de 2002-2004 mede debet is aan het verschil in de dichtheden in de jaren zeventig en nu.

Een meer exacte vergelijking tussen de aantallen en verspreiding in het midden van de jaren zeventig van de vorige eeuw en de huidige situatie vereist enig speurwerk in de archieven van de VWG en staat op de agenda. Door het tijdsverloop van 30 jaar en een vergelijkbare onderzoeksintensiteit biedt dit een uitstekende basis voor een vergelijking,

Het is natuurlijk de vraag of de toename die zowel van 2004 op 2003 als van 2005 op 2004 vastgesteld is, een reële toename is. Ongetwijfeld is er zeker ten dele sprake van een onderzoekseffect. Mijn kennis van het gebied is de loop van de 3 onderzoeksjaren natuurlijk fors toegenomen, niet in de laatste plaats doordat ik het gebied sindsdien regelmatig ook overdag bezocht en daardoor een steeds beter beeld kreeg van de potentieel geschikte locaties en de situering van de territoria ten opzichte van de naastgelegen territoria. Aangezien er echter in alle 3 jaren sprake is van een vergelijkbare onderzoeksintensiteit is het niet ondenkbeeldig dat ten minste een deel van de toename reël zal zijn. Het hoge aantal muizen dat van verschillende kanten voor het voorjaar van 2005 gemeld wordt, zou daar wel eens debet aan kunnen zijn.

Inventarisatieperikelen

Toch blijft het vaststellen van het precieze aantal een lastig probleem. De reactiebereidheid is niet altijd even groot en is mogelijk debet aan de gevonden verschillen. Illustratief zijn bijvoorbeeld een drietal territoria te noorden van Meddo. In 2003 werden hier dicht bij elkaar 2 territoria en 2004 slechts 1 territorium vastgesteld. In 2005 werden alle drie territoria geteld. Pogingen in 2004 om ook de beide noordelijke territoria vast te stellen bleven vruchteloos. Er kwam domweg geen reactie, ook niet op die avonden dat op andere plekken wel sprake was van terugroepende mannetjes. Geen territorium vastgesteld dus, een andere conclusie kon er niet getrokken worden. In 2005 echter reageerden alledrie mannetjes al bij de eerste poging. Hebben ze er in 2004 echt niet gezeten?

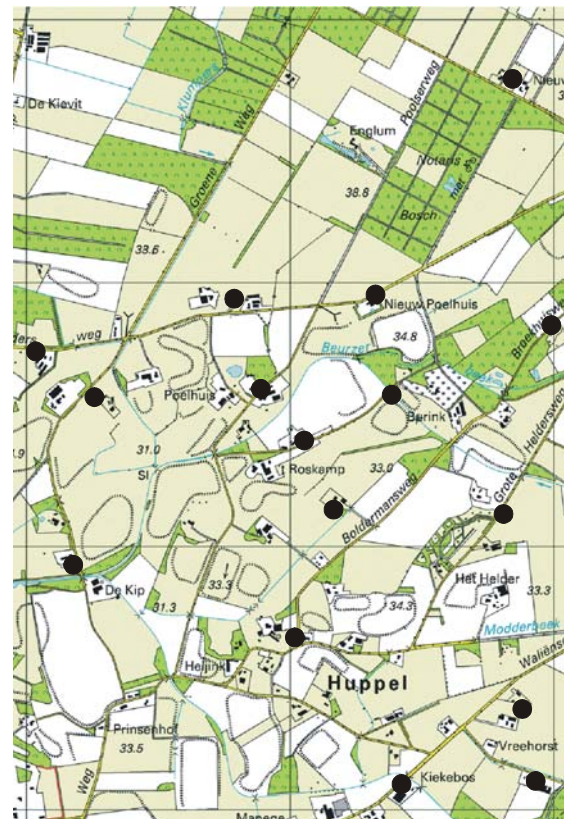
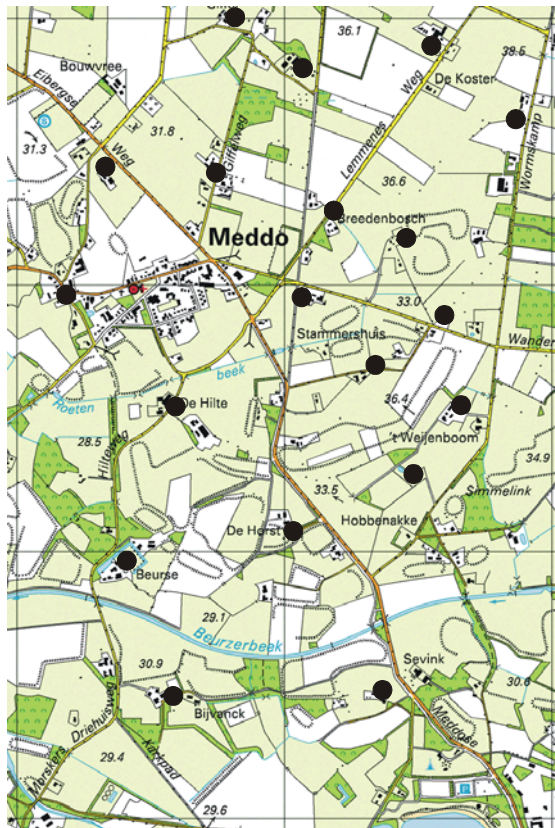
In erg dicht bezette gebieden kent het vaststellen van het aantal territoria op basis van terugroepende mannetjes problemen van een geheel andere orde. Hoeveel hoor ik er en vanwaar roepen ze precies terug? Helemaal spannend wordt het als ook de vrouwtjes zich er mee gaan bemoeien. Het is de afgelopen jaren regelmatig voorgekomen dat ik vier of vijf roepende mannetjes tegelijk hoorde, vergezeld van twee of drie 'meemauwende' vrouwtjes. Probeer dan maar eens het aantal, de afstand en de precieze locatie correct vast te stellen. Tijdens helder, windstil weer kan het geluid bovendien honderden meters ver dragen. Regelmatig komt het ook voor dat ze zich naar een nieuwe roeplocatie verplaatsen zodat het lijkt of je weer met een nieuwe te maken hebt. Het is dan zaak kritisch te blijven en alert te zijn op elkaar uitsluitende waarnemingen. Ook een goede kennis van het gebied is dan onontbeerlijk om dubbeltellingen te voorkomen

Verspreiding

Alle territoria zijn vastgesteld op erven of in de onmiddellijke nabijheid daarvan en zijn (mede als gevolg daarvan) betrekkelijk regelmatig over de telgebiedjes verspreid. Ook in het meer open heideontginningslandschap in het noorden komen de nodige paartjes voor. De hoogste aantallen echter treffen we aan in het oude ontginningslandschap met zijn vele, verspreid voorkomende boerderijen. Plaatselijk zijn hier 3 tot 4 territoria per 100 ha. vastgesteld met zelfs een uitschieter naar 6 territoria in een kilometerblok. In beide noordelijke blokken in Huppel is daarentegen maar één territorium vastgesteld. De aanwezigheid van twee voor deze

contreien grote bossen en het veel geringe aantal boerderijen in vergelijking met de andere delen zal daar mede debet aan zijn.

De kaartjes brengen de verspreiding in 2005 in beeld.

Figuur 3: Verspreiding in Meddo en Huppel in 2005

Literatuur

Bloem H., K. Boer, N. Groen, R. van Harxen en P. Stroeken 2001, *De Steenuil in Nederland, Handleiding voor onderzoek en bescherming*, Steenuilenoverleg Nederland (STONE)

Van Dijk A. J 2003. *Vliegende start monitoring Steenuil in 2003*, Athene 8

Van Dijk A, J & C. van Turnhout. 2003, *Monitoring van de Steenuil*, Athene 7

Groen N, R. van Harxen en P. Stroeken 2002. *Steenuil Athene Noctua p.p 276-277*, SOVON Vogelonderzoek Nederland, *Atlas van de Nederlandse broedvogels 1998 -2000*

Van Harxen R. & G. Wassink 1986. *De Steenuil rond Lichtenvoorde, enkele aspecten van verspreiding en broedbiologie, rapport VWG Zuidoost-Achterhoek*

Vogelwerkgroep Winterswijk 1977, *De functie van het ruilverkavelingsgebied Winterswijk-west voor vogels, rapport VWG Winterswijk*

Vogelwerkgroep Zuidoost-Achterhoek 1985. *Broedvogels van Winterswijk, KNNV uitgave nr. 40*